

Grepl, Miroslav

**[Svozilová, Naďa; Jirsová, Anna; Prouzová, Hana. Slovesa pro praxi:
valenční slovník nejčastějších českých sloves]**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada
jazykovědná.* 1998, vol. 47, iss. A46, pp. 219-220

ISBN 80-210-1796-1

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100308>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

vování (s. 344–347). Základní oslovení *paní* je hodnoceno značně protichůdně jistě i proto, že ani Kolářová, ani citované starší české autority při hodnocení nerozlišují mezi oslovením *paní* a *paní* + *jméno/příjmení*; toto rozlišení je ovšem v literatuře o oslovení nejen vcelku běžné (pro češtinu srov. např. Kněfová, NŘ, 78, s. 36–44), ale také dost podstatné pro jeho hodnocení. Sporné nebo nepřesné je tvrzení, že výrazem *milostpaní* a *milostivá paní* jsou „v literatuře a filmech, jejichž děj se odehrává v 19. a v první polovině 20. století, (...) oslovovány atraktivní ženy“ (s. 346) nebo že výraz *slečno* je oslovení „pro mladá děvčata“ (s. 344). Překvapivý je ve výkladu o oslovení dále nekomentovaný příklad *Měla hodnou paní nad sebou* (s. 344).

Editorka se v úvodu (s. 3) zmiňuje o tom, že „naše lingvistika ženskému fenoménu nevěnovala soustavnější pozornost. V jistém smyslu jsme tedy nešli cestou nevyšlapanou (sic!). O to zajímavější.“ Navzdory editorčinu příslibu v úvodním slovu však lingvistické příspěvky recenzovaného sborníku většinou nemají ambici přispět k FL v tom smyslu, jak se FL běžně rozumí. Zdá se tedy, že autorky a autoři spíše sdílejí názor Jany Hoffmannové (NŘ, 78, s. 80), že „pokud tedy [lingvistika] vyniká hlavně svým feministickým zaměřením, není (...) jí nikterak třeba“.

Marek Nekula

Nada Svozilová, Hana Prouzová, Anna Jirsová: Slovesa pro praxi. Academia, Praha 1997, 359 str. (ISBN 80–200–0618–4)

S podtitulem *Valenční slovník nejčastějších českých sloves* vychází u nás poprvé dílo dlouho už citelně postrádané a postulované, a proto — zejména lingvisty — se zájmem, ba s jistým napětím očekávané. Jde tedy především o práci, která je pokusem zaplnit mezeru v dosavadních metodologických způsobech popisu jazyka (češtiny), obohatit je o pohled (přístup) v našem prostředí nový. Její nesporný přínos je v tom, že ukazuje cesty, ale (často implicitně) i úskalí pro další zpracovávání tohoto tématu na většině, popřípadě na „úplném“ korpusu českých sloves, a že nikoli nevýznamně prakticky demonstruje propojení slovníku a gramatiky (syntaxe), zachovávajíc si však pohled lexikologický.

Autorky jsou renomované lingvistky, většinou dlouholeté vědecké pracovnice Ústavu pro jazyk český AV ČR, mají zkušenosti z účasti na fundamentální práci *Větné vzorce v češtině* (Fr. Daneš a kol.) a spoluautorství na (akademické) *Mluvnici češtiny 3*. To je zřejmě už z *Předmluvy*. — Počet 767 valenčně analyzovaných sloves může vybudovat pochybnosti. Autorky však tento výběr přijatelně zdůvodňují tím, že jde o slovesa nejfrekventovanější (nejčastější). Z tohoto hlediska je proto třeba jejich výběr hodnotit spíše pozitivně, a to už proto, že většina „nejčastějších“ sloves jsou slovesa mnohovýznamová, a chovají se tudíž valenčně velmi různě; bylo tak možná naznačit (ale nikoli kauzálně vyložit) souvislosti mezi sémantikou slovesných predikátorů a jejich valenčními potencionály.

Jako syntaktik, tedy ze syntaktického pohledu, měl bych k recenzované práci mnoho, velmi mnoho připomínek, postulatů i námitek. Respektuji však daný pohled lexikologický, a omezím se proto v tomto dilematu na několik poznámek, které jsou a zřejmě ještě budou představovat „skřipění“ při střetu valenční lexikologie a valenční syntaxe. Většinou jsou to otázky.

Jde už o sám pojem valence. Jde o rovinu syntaktickou, nebo sémantickou? Nemíchá se tu poněkud sémantický participant (aktant) s „aktantem“ valenčním? Má slovo v infinitivu (NĚST)

levou (subjektivou) valenci? Totéž platí při pasivizaci nepfechodných struktur (*o tom se už jednalo*), i když jde o VF. Jestliže ano, pak by bylo třeba přeformulovat druhý a třetí odstavec *Předmluvy*.

Je pro mne jako syntaktika těžké přijmout to, že *být* ve všech svých funkcích má nějaký valenční komponent (pojem predikativ z MČ3 se neujal); ale i pak by bylo třeba říci, že nejen V2 může mít podobu *Sent jako* (ale i jiné spojky), nýbrž že i V1 může mít (a často) podobu *Sent / INF: Že nám to nabídl, bylo, aby nás uklidnil; To, že odešel, je (to), co jsme chtěli* aj.

Nejasný je rozdíl mezi genitivem vazebným (valenčním) a partitivním (a záporovým): *Podal mu ruku/vodu/vody*. — Je ze syntaktického hlediska obtížné přijmout, že v konstrukcích typu *Proto hledali angličtí vynálezci způsob, jak zrychlit předent* a jinde jde v V2 o relativní větu. — Problematické je chápat INF po modálních slovesech (*muset...*) jako jejich valenci — Zřejmě revizi by zasluhovaly všechny případy, kdy se uvádí valenční pozice SENT jen s nějakou určitou spojkou — Rozdíl je také v tom, zda SENT je věta spojková nebo relativní. (*Co leží tam v rohu, je kočka*.) — Pečlivěji by bylo třeba rozlišovat mezi slovesy dokonavými a nedokonavými: *Zjistit/zjišťovat, že/zda* aj.

Už jsme řekli, že naše poznámky mají spíše povahu otázek, problémů vznikajících na pomezí lexikologie a syntaxe: je jich více a bude třeba je nějak řešit, ale právě k tomu přináší recenzovaná práce cenné impulsy.

Nehledíme-li k naznačeným otázkám povahy spíše teoretické, je třeba vyzvednout autorský záměr přiblížit a podat téma jako zajímavé i pro nelingvisty. To se myslím podařilo plně: čtenář je srozumitelnými výklady a hezkými příklady přímo vtahován do slovesného chování opfeneho o sémantické charakteristiky, k citlivému rozlišování toho, že totéž sloveso žije v různých sémantických variantách a větných podobách. Nemálo k tomu přispívá i formální úprava knihy: je vzorová a přitažlivá.

Miroslav Grepl

Marko Snoj: Slovenski etimološki slovar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1997, 900 str. (ISBN 86-11-14772-3)

Když v roce 1995, dva roky po smrti akad. France Bezlaje, spatřil světlo světa 3. díl (P — S) jeho etymologického slovníku (*Etimološki slovar slovenskega jezika*), málokdo zřejmě tušil, že se o dva roky později slovinština přiřadí k těm slovanským jazykům, které mají svůj dokončený etymologický slovník. Zásahu na tom má mladý slovinský indoeuropeista Marko Snoj (nar. v roce 1959), autor dvou knih (*Kratka albanska slovnica*, Ljubljana 1991, a *Rückläufiges Wörterbuch der albanischen Sprache*, Hamburg 1994) a řady zejména etymologicky zaměřených článků a studií, jeden ze spolupracovníků a poslůze i pokračovatelů Bezlajova etymologického slovníku.

Slovenski etimološki rečnik byl zamýšlen jako popularizační etymologický slovník, určený širokému okruhu uživatelů; v češtině je takovým slovníkem Holubův a Lyerův *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím* (1. vyd. Praha 1967), dále jen H-L. I když má nový slovinský etym. slovník podle slov svého autora „... omejene znanstvene ambicije“ (ty splňuje právě Bezlajův etymologický slovník, na jehož 4. závěrečném dílu v současné době spolupracují M. Snoj a M. Furlanová), je jasné, že Snojův slovník osciluje mezi etymologickým slovníkem popularizačním a vědeckým.